

13 oktober 1959

U 11225/59 - C 46 - P1/PS9.

FA 9804/17
GEHEIM

Land: Groot-Brittannië/Sowjet-Unie.

Onderwerp: Standpunt van de Labour Partij met betrekking tot de verhouding tot de USSR.

Referenties:

Datum van waarneming: Eind september 1959.

Bron: Betrouwbaar.

Informant: Een vooraanstaand lid van de Labour Partij.

Opmerkingen:

Verzonden aan: de Minister van Buitenlandse Zaken.

Aan Zijne Excellentie Prof. Dr. J.E. de QUAY
Minister-President

Plein 1813 no. 4

's-GRAVENHAGE.

GEHEIM

Groot-Brittannië

STANDPUNT VAN DE LABOUR PARTIJ MET BETREKKING TOT DE
VERHOUDING TOT DE USSR

Door het bezoek van GAITSKELL en BEVAN aan Moskou en hun onderhoud aldaar met CHROESJ TSJOW en SUSLOW op 5 september is Labour bevestigd in haar opinie dat de Sowjet-Unie niet alleen geen oorlog wil, maar zelfs niet het risico van een militair conflict met het Westen wil lopen. Dit betekent dat in feite de speelruimte voor de Westelijke diplomatie groter is dan men in het Westen in de laatste jaren heeft aangenomen. Bedoeld onderhoud heeft aangetoond, dat die speelruimte vooral op twee terreinen bestaat: 1. op het gebied van ontwapening, met als eerste stap het stopzetten der kernproeven en het voorkomen dat atoomwapens in het bezit van andere dan de drie atoommachten komen en 2. op het gebied van "disengagement", door een accoord tussen de N.A.T.O. en de organisatie van het "Pact van Warschau" over de instelling van een zone met geïnspecteerde "thinning out". Wat dit laatste betreft kunnen naar de mening van de Labour Partij twee bestaande plannen met vrucht aan de orde worden gesteld: het GAITSKELL-plan en het RAPACKI-plan.

Bij de besprekingen in Moskou namen de Russen aanvankelijk Labours wens uitbreiding van atoomwapens naar verdere landen te voorkomen niet ernstig. Zij zeiden Labours aandrang om op korte termijn tot een accoord tussen de drie atoommachten over de stopzetting der kernproeven te komen te beschouwen als een voorwendsel om van de herhaaldelijk door de Sowjet-Unie voorgestelde alomvattende ontwapening af te komen. Zij wezen er op dat het natuurlijk wel doenlijk zou zijn om tussen de drie tot overeenstemming te komen, maar dat die overeenstemming geen enkele praktische betekenis zou hebben,

daar andere mogelijkheden er niet aan gebonden zouden zijn. De Labourleiders spraken hun vertrouwen uit dat van een overeenkomst tussen de drie een welhaast dwingende werking op andere mogelijkheden zou uitgaan. Na een langdurige en geduldige uiteenzetting van GAITSKELL leken de Sowjet-leiders in ieder geval wel overtuigd van de goede trouw van de Labour Partij in dit opzicht.

Ten aanzien van het RAPACKI-plan heeft de Labour Partij indertijd intensief contact met de Poolse ambassade gehad en uit dat contact was duidelijk gebleken, dat het hier geen ondergeschoven kind van de Sowjets betrof, maar wel degelijk een in Poolse kring ontstaan plan, dat de Polen alleen daarom konden lanceren, omdat hun eigen verhouding tot de Sowjet-Unie onder het bewind van CHROESJTSJOW geheel anders was dan onder het bewind-STALIN.

De Labour Partij ontkent niet, dat het Sowjet beleid ten aanzien van Berlijn expansieve kanten toont, maar men heeft het gevoel dat het mogelijk is de scherpe kanten van dit probleem af te slijpen door het te plaatsen tegen de achtergrond van het Duitse vraagstuk in zijn geheel, dat zelf weer onderdeel moet uitmaken van een gesprek over een Europese regeling. - Het algemene bezwaar van de Labour Partij tegen het Westelijk beleid van de laatste jaren is dat het een in ieder opzicht defensief beleid is geweest. Men heeft nooit de moed gehad om de Sowjets "beim Wort" te nemen. Zo is het altijd bespottelijk geweest om te verlangen dat een herenigd Duitsland zich bij de N.A.T.O. zou moeten kunnen aansluiten. Weliswaar kan men daar tegenover stellen, dat in het verleden nooit met zekerheid is gebleken, dat de Sowjets bij een accord over neutralisering van Duitsland in een democratische hereniging zouden hebben toegestemd, maar de Westelijke diplomatie

heeft het nooit aangedurfd die vraag rechtstreeks te stellen. Zou zij dat gedaan hebben, dan waren er twee mogelijkheden geweest: of echte ontspanning in de geest van disengagement, ofwel de Sowjet-Unie zou aan de kaak gesteld zijn als de macht die iedere ontspanning verhinderen wil. Dat laatste mag in bepaalde perioden het meest waarschijnlijk zijn geweest - het feit echter dat het Westen heeft nagelaten dat werkelijk te bewijzen was en is de oorzaak van de betrekkelijke zwakte van het Westen in de koude oorlog. Name-lijk: wanneer het Westen alle Sowjetrussische initiatieven afdoet als onbetrouwbare propaganda, zonder ook maar te pogen de juistheid van die stelling te bewijzen, dan zullen de volken in het Westen steeds minder bereid zijn de zware lasten van de koude oorlog te dragen, eenvoudig omdat zij niet in de noodzaak daarvan geloven. Op die wijze zal van de publieke opinie in het Westen een steeds sterkere druk op de regeringen uitgaan om tot ontspanning te komen - zelfs op voor het Westen ongunstige voorwaarden. Daartegenover stelt de Labour Partij: begin met de Sowjetrussische initiatieven te beantwoorden met tegen-initiatieven, neem in beginsel die voorstellen, die een redelijk aanknopingspunt bieden, ernstig en ga er op in. Blijkt dan in de loop van de daarop volgende onderhandelingen dat de Sowjets te kwader trouw waren, toen zij hun voorstellen deden, dan heeft dat tenminste het voordeel dat het publiek in het Westen duidelijk ziet waar hem de schoen wringt en dus ook des te grotere bereidheid tonen zal om de offers te brengen, die bij voortzetting van de koude oorlog noodzakelijk zijn.

Intussen is er reden om aan te nemen dat er ook in de Sowjet-Unie zelf iets aan het veranderen is en dat die veranderingen ook hun uitwerking zullen hebben op de buitenlandse politiek. Dat betekent dat het op het ogenblik lonender zou kunnen blijken dan enkele jaren

geleden de weg in te slaan die de Labour Partij wijst. Met andere woorden: terwijl in het verleden een flexibeler houding van het Westen in ieder geval uit tactisch oogpunt beter geweest zou zijn, is er nu enige reden te veronderstellen dat een flexibeler houding tot feitelijk diplomatiek resultaat zou kunnen leiden.

Over de hoofdpunten van een disengagementbeleid bestaat tussen Labour en de Sozialistische Partei Deutschlands overeenstemming. Labour legt uiteraard iets minder accent op het Duitse probleem dan de SPD. Labour ziet dit probleem als onderdeel van een regeling voor Europa, de SPD stelt het meer centraal. Essentiële verschillen van mening bestaan echter ter zake niet.

Eind september 1959.